

bezboštvo i ateizam ističući da je on bio skeptik, sljedbenik novih filozofskih pravaca koji se razvijaju u posttridentskoj Europi pod utjecajem kasnog humanizma, reformacije i protureformacije, i da je kao skeptik samim tim bio u izravnoj opreci s ateističkim stajalištima, koja traže i vjeruju u dokaz da Bog ne postoji.

Ovom djelu, međutim, ne trebamo pristupiti skeptički. Unatoč povremenim nedosljednostima kojima šteti kontinuitetu izlaganja (poput nezgrapnog isticanja Sarpijeve sumnje u lojalnost stranih redovnika u mletačkim samostanima u sedmom poglavlju pod naslovom "Suverenost, pokornost i apsolutizam", što je trebalo spomenuti ranije, u pregledu duhovne klime koja je vladala u Veneciji), autor je u devet poglavlja dobro uobličio tekst, jasno iznio svoje zaključke i obrazložio ih ne samo bogatim pregledom literature, nego i s četiri izabrana dodatka, s ulomcima iz pisama Sarpijevih suvremenika i protivnika. Tekst prati uredno kazalo, s pregledom osobnih imena i pojmova iz glavnog izlaganja, pri čemu je šteta što taj važan element knjige nije još obuhvatiji.

Ipak, glavni prigovor koji treba uputiti vezu se uz potpuno zanemarivanje svih zbivanja na istočnoj obali Jadrana. Malu ulogu dobio je, doduše, nekadašnji splitski nadbiskup Markantun de Dominis, kao svojevrsan posrednik koji je upoznao engleske krugove sa Sarpijevim djelom i dijelio neka srodna stajališta, ali dokaz autorove neupućenosti i zanemarivanja naše povijesti jest i njegova opetovana pogrešna tvrdnja da je Dominis bio "nadbiskup Spoleta" (str. 14, str. 143), što očito nisu zapazili ni recenzenti. Spomenut je i Crešanin Frane Petrić kao neoplatonski filozof, u plejadi mislilaca s posrednim utjecajem na Sarpijev rad, ili barem na stvaranje osebjunog ozračja u kojem je stvarao i razvijao se. Uz crticu o "dalmatinskom diplomatu Gian Francescu Biondiju koji je prešao na protestantizam i stupio u službu engleskog kralja Jamesa I" (str. 39, bilj. 85), odnosno Biondoviću rodom s otoka Hvara, nema ni traga o tadašnjoj mletačkoj politici u Dalmaciji ni o eventualnim posljedicama koje je ostavila barem kriza s izopćenjem Venecije 1606. godine. S te smo strane potpuno lišeni novih podataka ili barem novih tumačenja, pa knjiga

ostaje prilično osiromašena. Neka nam zato bude poticaj da u vlastitom historiografskom radu razmotrimo slojevita zbivanja iz tih vremena, usvojimo neke nove interpretacije i da barem pokušamo ukloniti evidentne nedostatke vidljive u suvremenoj zapadnoj historiografiji.

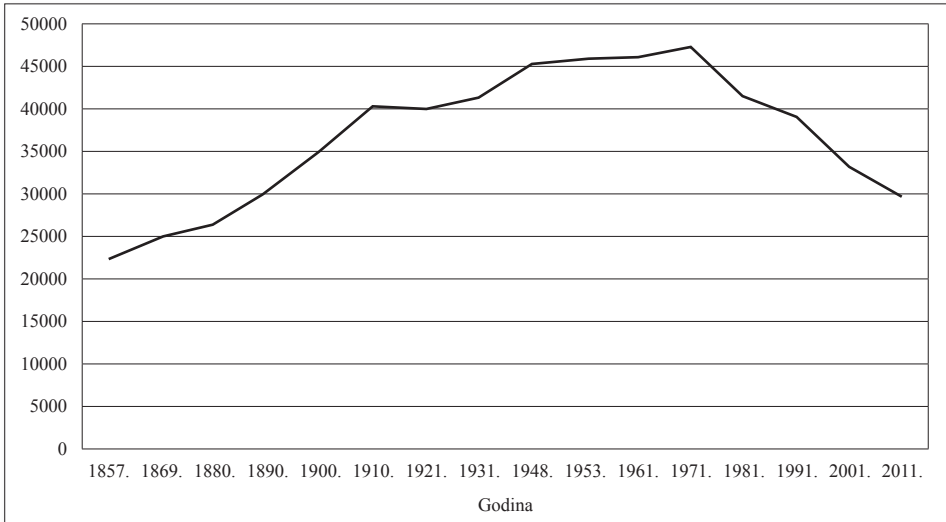
Relja Seferović

Tribina "Demografska katastrofa u Hrvatskoj" za Dan općine Lovreć

Pred Dan općine Lovreć, koji se obilježava 5. kolovoza, općina Lovreć organizirala je 4. kolovoza 2016. u Osnovnoj školi Silvija Strahimira Kranjčevića u Lovreću tribinu pod nazivom "Demografska katastrofa u Hrvatskoj - uzroci i posljedice." Predavači su bili prof. dr. sc. Anđelko Akrap, hrvatski demograf i pročelnik Odjela za demografiju Maticе hrvatske; Ante Babić, zamjenik tehničke ministrice socijalne politike i mladih, te u ime općine Lovreć Radoslav Zariadić, doktorant na doktorskom studiju Povijest stanovništva na Sveučilištu u Dubrovniku, koji je ujedno moderirao tribinom.

Naslov uvodnog izlaganja Radoslava Zariadića bio je "Demografske prilike u Imotskoj krajini i u općini Lovreć." Izlaganje se može sažeti u jednoj rečenici, a to je da prostor Imotske krajine demografski odumire. Općina Lovreć jedna je od osam općina koje, uz grad Imotski, čine prirodnu kulturnu i društvenu cjelinu, Imotsku krajinu, a nalaze se na prostoru bivšeg Imotskog kotara. Između zadnja dva popisa stanovništva, iz 2001. i 2011. godine, Imotska krajina izgubila je stanovništvo jedne od svojih najvećih općina, Prološća. Zariadić je u svom izlaganju dao pregled razvoja broja stanovnika svih općina i grada Imotskog na prostoru Imotske krajine od prvog modernog (austrijskog) popisa iz 1857. do zaključno 2011. godine. Indikativan i zabrinjavajući grafički prikaz

Grafikon 1. Broj stanovnika Imotske krajine

bio je drastičan pad broja stanovnika, koji sve općine Imotske krajine imaju od 1971. Glavni uzrok tome su migracije, ne samo u inozemstvo (prije svega u Njemačku - gastarbajteri), već i brojčano veće, lokalne, prema prvom regionalnom urbanom i industrijskom centru, Splitu. U posljednjih 70-tak godina na karti Imotske krajine više je nego očito demografsko pustošenje zapadnih i jugozapadnih predjela nekadašnjeg Imotskog kotara. Dok se u općinama koje izravno gravitiraju gradu Imotskom stanovništvo još uvijek, uz neke populacijske mjere, može obnoviti, jer je demografski mlade od prosjeka u Republici Hrvatskoj (RH), stanovništvo zapadnih i jugozapadnih općina u prosjeku je mnogo starije i preko polovice kućanstava na tom prostoru čine jedan ili dva člana. Kako tvrdi Zaričić, Drugi svjetski rat je, uz migracije, sekundarni krivac za demografsku katalizmu u općini Lovreć, čiji je prostor u drugoj polovici 19. stoljeća bio najviše naseljen na razini Krajine. RH je u Drugom svjetskom ratu i poraću izgubila u prosjeku svakog dvadesetog, Imotska krajina svakog trinaestog, a općina Lovreć svakog desetog stanovnika. Prema procjenama stručnjaka Ujedinjenih naroda, RH će 2051. godine imati milijun stanovnika manje, dok Zaričić smatra da će prostor Imotske krajine tada imati

manje od 20.000 stanovnika, odnosno da će se po broju stanovnika prostor bivšeg Imotskog kotara vratiti gotovo 150 godina unatrag.

Usljedio je izlaganje Ante Babića pod naslovom "Reforma svih reformi u RH - demografija". U uvodnom dijelu prezentacije prikazan je pad broja stanovnika na nacionalnoj razini. Babić se kratko zaustavio na temi pobačaja, naglasivši pritom da ne postoji njihova točnija evidencija, jer se od 1990. većina pobačaja odvija u privatnim klinikama i ordinacijama. Procjenjuje se da je broj pobačaja u Hrvatskoj od 1970. do 2014. godine veći od 1.500.000! U RH svaka trinaesta trudnoća u prosjeku završi pobačajem, i to najviše u Varaždinskoj županiji (svaka 3,4. trudnoća), a najmanje u Požeško-slavonskoj županiji (svaka 78,7. trudnoća). U nastavku je usporedio rast broja stanovnika u Hrvatskoj i u Jemenu od 1950. godine. Dok je Hrvatska s 3.861.000 stanovnika u tom periodu narasla na 4.418.000, Jemen je s 4.316.000 stanovnika narastao na 24.410.000, što je rast od 470%. Komparirao je porast stanovnika još nekih država u svijetu i zaključio da europske države, naspram nekih arapskih i afričkih, imaju gotovo nezamjetan porast populacije. Posebno je naglasio zajedničku ulogu državnih tijela i lokalne i regionalne samouprave, koje najbolje prepoznaju

probleme zajednice. U zaključnom dijelu svoje prezentacije Babić je objasnio kakvu bi sve ulogu država trebala imati u kreiranju pronatalitetnih mjera. Zaključio je da je prije svega potrebna politička volja, a za provođenje obiteljske politike stabilnost i kontinuitet međusektora, suradnja i donošenje nove nacionalne populacijske politike, zatim podrška civilnog društva i medijski pristupi. Treba razviti novu paradigmu života obitelji u suvremenim okolnostima i obiteljima omogućiti da barem jedan dan u tjednu provode zajedno (nedjelja). Obitelj je još uvijek institucija koja nije uništena i treba joj omogućiti da se problemi iz njezine domene rješavaju načelom supsidijarnosti. To je svakako moguće, ali treba osloboditi potreban prostor.

Posljednje izlaganje održao je prof. dr. sc. Anđelko Akrap, pod naslovom "Demografski trendovi u Hrvatskoj: prostorni aspekt". U prvom dijelu prikazana su karakteristična demografska razdoblja u Hrvatskoj: snažan demografski pad od polovice 15. do 17. stoljeća i značajan demografski rast u 18. i 19. stoljeću. Od 1880-ih godina uslijedilo je usporavanje porasta, od 1970-ih do 1990-ih stagnacija, a nakon 1990-ih prirodna depopulacija. Za Akrapa je ključno razdoblje 1960-ih godina, kada je uslijedila velika migracija stanovništva u gradove i u inozemstvo. Akrap je objasnio starenje stanovništva i proces depopulacije od 1990-ih na grafičkim prikazima dobne i spolne strukture stanovništva 1900, 1961. i 2011. godine. U drugom dijelu izlaganja grafički je prikazan prirodni prirast, natalitet i mortalitet u svim županijama RH i gradu Zagrebu u razdoblju od 1964. do 2014. U pojedinim županijama (Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska i Virovitičko-podravska) prirodno smanjenje broja stanovnika započelo je još 1967. godine, a postupno je rastao broj županija čije se

stanovništvo također smanjuje. Danas sve županije, kao i grad Zagreb, imaju prirodno smanjenje broja stanovnika. Naslov prethodnog dijela izlaganja glasio je "Projekcije broja i dobi stanovništva Hrvatske do 2051. godine". Ako se sadašnji demografski trendovi nastave, RH će 2051. imati 3.456.866 stanovnika. Broj stanovnika u nekim županijama više će se nego prepoloviti, sa znatnim poremećajem u dobnj strukturi. Udio mladih (od 0 do 14 godina) drastično će pasti, a smanjit će se i broj i udio osoba u radnoj dobi, dok će se zamjetno povećati udio stanovništva starog 65 i više godina. Porast broja stanovnika imat će jedino Zadarska i Zagrebačka županija, ali isključivo zbog porasta broja starijeg stanovništva. Broj starijeg stanovništva iznad 65 godina starosti do 2051. godine će se u postotku udvostručiti, što će, prema Akrapu, dovesti do teško održive gospodarske situacije. Navedene očekivane drastične promjene u dobnom sastavu stanovništva mogu se ublažiti provođenjem pronatalitetne, redistributivne i imigracijske populacijske politike. Također je istaknuo da je potreban razvoj u prostoru i da bi reforma smanjenja broja jedinica lokalne uprave i samouprave zapravo još više opustošila prostor. Predavanje je završeno prikazom procjene stručnjaka Ujedinjenih naroda za pojedine države i kontinente za razdoblje do 2051. i 2100. godine. Do 2051. stanovništvo Afrike će se udvostručiti, što će vjerojatno uzrokovati nove migracijske valove prema populacijski sve starijem europskom kontinentu. Akrap smatra da svijet nikada neće imati više od 10 milijardi stanovnika. Porast broja stanovnika Azije i Afrike bit će zamjetan, dok će se broj i udio stanovništva razvijenih zemalja značajno smanjiti.

Radoslav Zaradić